

WPROWADZENIE

Zebrane w niniejszym tomie artykuły nawiązują do tematyki tegorocznej konferencji Polskiego Towarzystwa Neofilologicznego. „Sprawności i podsystemy w nauce języka obcego” to temat niezwykle rozległy i jednocześnie wciąż stanowiący ważny punkt odniesienia w nauczaniu i uczeniu się języków obcych. Podejście do nauczania podsystemów języka zmienia się radykalnie, szczególnie na przestrzeni ostatnich dwóch, trzech dekad. Niezaprzeczalny jednak jest fakt, że aby skutecznie realizować swoje zamierzenia komunikacyjne, użytkownicy języka muszą opanować elementy kompetencji komunikacyjnej, na którą składają się kompetencja leksykalna, gramatyczna, czy fonologiczna. Stosowanie językowej kompetencji komunikacyjnej znajduje natomiast swój wyraz w działaniach językowych: w rozumieniu i tworzeniu tekstów, czyli w sprawnościach językowych oraz w działaniach interakcyjnych i mediacyjnych (Coste et al. 2001: 23–24). A umiejętność diagnozowania potrzeb i trudności występujących na tym polu sprawia, że potencjał badawczo-dydaktyczny nauczania i uczenia się sprawności i podsystemów jest nadal niewyczerpany.

W publikowanych tekstach uwidaczniają się nowe aspekty oraz tendencje w nauce sprawności i podsystemów językowych. Jednocześnie nawiązują do ściśle określonych aspektów stojących w relacji do sprawności i podsystemów oraz tworzących zróżnicowany krajobraz możliwości ich rozwijania i kształcenia jak a) nowe technologie, b) autonomia ucznia, c) świadomość językowa, d) specjalne potrzeby edukacyjne czy e) potrzeby zawodowe.

Tekst Beaty Gałan porusza niezwykle aktualny problem. Autorka wychodzi od roli kompetencji cyfrowych niezbędnych w XXI wieku i analizuje możliwości jej rozwijania w integracji z nauczaniem języków obcych. Szczególną uwagę skupia na aktywizujących metodach nauczania wykorzystujących technologie informacyjno-komunikacyjne, takich jak uczenie się oparte na współpracy, na rozwiązywaniu problemów czy praca metodą projektów i przedstawia ich potencjał w rozwijaniu zarówno kompetencji językowych jak i cyfrowych na podstawie wyników przeprowadzonego badania pilotażowego.

Do pracy metodą projektów nawiązuje Agnieszka Pawłowska-Balcerska. Autorka podejmuje problem podejścia do pisania obcojęzycznego. Z perspektywy założeń konwencjonalnych metod nauczania różne rozłożenie akcentów sprawiło, że sprawność pisania ustępowała nierzadko miejsca innym sprawnościom. Autorka wskazuje za Krummem (1989: 5) jednak na jedną z okoliczności – zmianę potrzeb komunikacyjnych społeczeństw – która sprawiła, że pisemna komunikacja przeżywa ponownie renesans. W ramach zinstytucjonalizowanego nauczania postrzegana jest jednak nadal jako czynność kojarzona z negatywnymi emocjami jak np. lęk przed błędami. W tym kontekście Autorka stawia pytanie: Jak na zajęciach języka obcego można nawiązać do pozytywnych, pozaszkolnych doświadczeń uczących się z (obcojęzycznym) pisaniem? Jak można je wykorzystać w zinstytucjonalizowanym procesie nauczania i uczenia się języków obcych podczas rozwijania sprawności pisania? Jakie zalety i niebezpieczeństwa wiążą się ze wspomnianymi działaniami? Odpowiedzi na te pytania Autorka próbuje uzyskać przedstawiając wyniki polsko-niemieckiego internetowego projektu tandemowo-tridemowego „Schreiben (üben) im e-Tandem/ e-Tridem”.

Nawiązując do aktualnej, rekomendowanej sytuacji nauczania online Katarzyna Kozińska wskazuje na popularność TED talks oraz możliwość bezpłatnego dostępu do tej serii wykładów i proponuje jego włączenie do praktyki dydaktycznej. W świetle teorii konstruktywizmu społecznego Autorka stawia hipotezę: Wykłady z serii TED talks wspierają rozwój umiejętności słuchania, mówienia i interakcji, gdy są wykorzystywane jako materiały wspierające w nauczaniu języka angielskiego jako języka obcego dla studentów. A hipoteza ta zostaje zweryfikowana na podstawie przeprowadzonej przez Autorkę ankiety internetowej.

Halina Chmiel-Bożek zwraca uwagę na wzrost znaczenia działań medialnych w nauczaniu i uczeniu się języków obcych. W swoim artykule analizuje aktualne znaczenie koncepcji „mediacji pojęć” w oparciu o tom uzupełniający *Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego* i wskazuje na możliwości jej zastosowania w praktyce edukacyjnej na przykładzie nowej metody nauczania języka francuskiego *C'est parti!*

Magdalenia Steciąg i Urszula Majdańska-Wachowicz skupiają się na zagadnieniu wielojęzyczności i analizują wpływ stosowanych strategii komunikacyjnych i interkulturowych na poziom zrozumienia komunikatów wypowiedzianych w rodzimych językach – polskim i czeskim – oraz w języku angielskim. W prezentowanych na podstawie przeprowadzonego badania wnioskach autorki wskazują na pozytywny wpływ stosowania języka rodzimego na efektywne rozwijanie komunikacji interkulturowej, podniesienie świadomości językowej oraz na pozytywne nastawienie do interakcji międzykulturowych.

Katarzyna Karpińska-Szaj i Agata Lewandowska prezentują wyniki badania, w którym weryfikują hipotezę przyswajania i uczenia się języka z wykorzystaniem przeformułowania. Celem prezentowanego w artykule badania, którym objęci byli uczniowie szkoły podstawowej, w tym uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, jest określenie indywidualnych cech przyswajania językowych konstrukcji złożonych w dwóch językach: polskim (ojczystym) i angielskim (obcym). Uzyskany w wyniku badania opis stadium rozwoju kompetencji językowych uczniów ma nie tylko znaczenie poznawcze, ale, jak podkreślają autorki, może być także wykorzystywany w doborze działań dydaktycznych w nauce oraz terapii języka i mowy.

Jolanta Sypiańska bada wpływy międzyjęzykowe, a w szczególności wpływ języków obcych na fonetykę języka pierwszego pod kątem stopnia okluzji w głoskach zwarto-wybuchowych występujących pomiędzy samogłoskami. W artykule prezentowane są wyniki badania przeprowadzonego w grupie badawczej, której uczestnicy posługiwali się językiem polskim jako pierwszym, językiem hiszpańskim jako drugim i angielskim jako trzecim. Średnie wartości natężenia, minimalnego spóągłosek (C_{min}) i maksymalnego samogłosek (V_{max}), wskazują na wpływ języka drugiego na pierwszy, natomiast wartości intensywności względnej (różnica intensywności - $IntDiff$ i stosunek natężenia - $IntRatio$) sugerują, że stopień tego wpływu zależy od poziomu opanowania spirantyzacji w języku drugim (hiszpańskim). Wyniki badania potwierdziły też hipotezę, że język trzeci nie wpływa na język pierwszy.

W centrum zainteresowania Iwony Kowal znajduje się zjawisko, które, jak wskazuje Autorka, cechuje duża niejednorodność terminologiczna. Wyrażenia metatekstowe (Wajszczuk, 2005)/ modulanty (Strutyński, 2002)/ modalizatory (Laskowski, 1999)/ partykuły (Mirowicz, 1948; Grochowski i in., 2014)/ partykułoprzysłówki (Saloni, 1974)/ wyrazki (Szober, 1923), które w dalszej części artykułu Autorka określa mianem modalizatorów, stanowią punkt wyjścia do rozważań na temat rozpoznania ich funkcji i umiejętności ich użycia w zdaniu przez uczących się języka szwedzkiego. Autorka podkreśla wielowymiarowość problemu zastosowania modalizatorów w języku szwedzkim, co determinuje rodzaj przeprowadzonego przez nią badania. Na podstawie tworzonych przez uczących się języka szwedzkiego dwóch rodzajów tekstów – opowiadania i streszczenia – Autorka bada m.in. relację między długością tekstu a ilością, rodzajem użytych modalizatorów oraz ich pozycją w zdaniu.

Wioletta Piegzik podkreśla ważkość rozwijania podsystemu leksykalnego dla dydaktyki językowej, a wielkość i jakość słownika mentalnego traktuje jako jeden warunków koniecznych do zaistnienia skutecznych, poprawnych i precyzyjnych komunikatów językowych. W różnorodności metod i technik nauczania leksyki Autorka upatruje szansę na wspieranie autonomii uczącego się

i proponuje stosowanie techniki, której istota opiera się na emergencji, czyli wyłanianiu się odpowiedzi dotyczącej znaczenia nieznannej jednostki leksykalnej ze struktur asocjacyjnych pochodzących z istniejącej wiedzy językowej. W świetle koncepcji o przetwarzaniu informacji językowych Autorka przedstawia test interferencji leksykalnej w czasie ograniczonym, jego strukturę, funkcję, cele zastosowania, korzyści płynące z jego włączenia w proces dydaktyczny oraz kwestie dyskusyjne. Tym samym traktuje ten test jako komplementarny wobec tradycyjnych testów i ćwiczeń rozwijających słownictwo.

Również Tomasz Róg poświęca swoją uwagę bogactwu leksykalnemu. Przy czym jego rozwój wiąże Autor z rodzajem, funkcją oraz sposobem konstrukcji zadania komunikacyjnego. Autor wskazuje na relację między zwiększaniem stopnia trudności zadania komunikacyjnego a zmianami w bogactwie leksykalnym użytym w trakcie jego wykonywania, która to pozostaje nieokreślona i stanowi impuls do badań nad skutecznością paradygmatu podejścia zadaniowego. W toku przeglądu literatury specjalistycznej Tomasz Róg tematyzuje czynniki wpływające na trudność zdania, jego taksonomię, oraz referuje przeprowadzone na tym obszarze badania. Proponuje również swoje badanie wykazujące ścisły związek między rosnącym stopniem trudności zadania komunikacyjnego a rozwojem bogactwa leksykalnego na poziomie jego wariantowości lub nasycenia w tworzonych wypowiedziach.

Prezentowane artykuły obejmują bardzo zróżnicowane zagadnienia dotyczące podsystemów i sprawności językowych i są przyczynkiem do refleksji nad nowymi tendencjami w ich nauce. Mamy nadzieję, że zamieszczone w niniejszym tomie artykuły będą stanowiły inspirację oraz zachętę do dalszych badań naukowych na tym polu.

*Monika Janicka
Joanna Pędzisz*

BIBLIOGRAFIA

Coste, D., North, B., Sheils, J., Trim, J. (2003), Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie. Warszawa: Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli.